

Н. В. Гоголь

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ 7-8-Х КЛАСІВ

У статті розглянуто проблему культурологічного підходу до вивчення української літератури в основній школі та шляхи її втілення засобами шкільного підручника. Акцентовано на теоретико-методичних аспектах реалізації компетентнісних засад шкільного літературного навчання у контексті положень Закону України «Про освіту» (2017), Концепції Нової української школи (2016), Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти (2011, 2013), Концепції літературної освіти (2011). Відповідно до Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу «Про основні компетентності протягом усього життя» окреслено перспективність і продуктивність використання культурологічного підходу як концептуальної основи модернізації змісту шкільної літературної освіти. Доведено, що засадничі ідеї культурологічного підходу у процесі вивчення української літератури послідовно реалізовано в Концепції Нової української школи, чинній програмі для загальноосвітніх навчальних закладів «Українська література: 5-9 класи», методичному апараті, ілюстративному матеріалі сучасних підручників, тематично-стильовій різноманітності пропонуваніх для розгляду художніх творів. Зазначено, що реалізація поставлених оновленою програмою з української літератури завдань передбачає необхідність забезпечення формування в учнів як літературної, так і ключових компетентностей. Доведено, що формування в учнів ключової компетентності «Обізнаність та самовираження у сфері культури» на уроках української літератури впливатиме на здатність дітей розуміти твори мистецтва, розглядати художню літературу в контексті інших видів мистецтв, розвивати власні мистецькі смаки, уподобання, ідентифікувати себе як представника певної культури. Акцентовано на важливості вивчення української літератури із залученням мистецьких діалогів, застосування рекомендаційної рубрики «Мистецький контекст» із метою осучаснення змістового компоненту чинної програми та сучасних підручників української літератури для основної школи.

На основі аналізу оновленої програми з української літератури та чинних підручників для 7-8-х класів у частині вивчення усної народної творчості проаналізовано принципи втілення рекомендаційної рубрики «Мистецький контекст» як важливого засобу осучаснення змістового компоненту програми та актуалізації компетентнісного підходу в сучасній шкільній літературній освіті.

Ключові слова: культурологічний підхід, українська література, читацька компетентність, ключові компетентності, обізнаність та самовираження у сфері культури, шкільний підручник, мистецький контекст, усна народна творчість.

Постановка проблеми. Ідея культурологічного підходу до вивчення української літератури є однією з провідних у національній системі літературної освіти (Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті; Концепція «Нова українська школа»; Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти; Концепція літературної освіти). Відповідно до Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу «Про основні компетентності протягом усього життя» Концепцією «Нова українська школа» визначено низку ключових компетентностей, серед яких чільне місце належить загальнокультурній грамотності [8]. Послідовно ідеї культурологічного підходу втілено в оновленій програмі з української літератури для основної школи засобами ключової компетентно-

сті «Обізнаність та самовираження у сфері культури», що передбачає формування в дітей здатності розуміти твори мистецтва, розвивати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва.

Засадничі ідеї культурологічного підходу в навчанні української літератури реалізовано в Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти, в якому наголошено на важливості усвідомлення дітьми «художньої літератури як важливого складника мистецтва; ознайомлення учнів із фундаментальними цінностями світової художньої культури; розкриття особливостей творів, літературних явищ і фактів у широкому культурному контексті...» [4].

Важливість означеної проблеми зумовлює необхідність системного підходу до реалізації

культурологічного принципу навчання української літератури засобами шкільного підручника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В основу сучасних культурологічних освітніх концепцій і культурологічних підходів до викладання навчальних предметів покладено усвідомлення єдності літератури, культури і суспільства, новий погляд на роль соціуму у становленні гармонійно розвиненої особистості. Культурологічні підходи до освітнього процесу завжди перебували в полі зору вчених. Так, культурологічні аспекти навчання і виховання особистості стали об'єктом досліджень Л. Печко, І. Зязюна, О. Савченко; формування особистості засобами мистецтва слова відстежували В. Бутенко, Н. Волошина, Є. Квятковський, Г. Беленький, В. Щербина. Проблеми культурологічного підходу в освіті присвячені праці І. Балхарової, Є. Бондаревської, М. Бастуна, В. Гури, А. Погодіної, Є. Фортунатової, І. Колмолгорової, О. Рудницької, В. Сластьоніна, Г. Тарасенко та інших.

У методиці навчання української літератури проблема культурологічного підходу до вивчення літератури розглядається у працях В. Братко (культурологічний принцип вивчення української літератури в основній школі), Н. Волошиної (естетичне виховання учнів засобами взаємодії мистецтв), В. Гладишева (культурологічний контекст аналізу художнього твору), С. Жили (міжмистецькі зв'язки), С. Молочко (формування компетентності «Обізнаність та самовираження в царині культури» у процесі вивчення української літератури), В. Пустохіної (формування культурологічної компетентності старшокласників у процесі вивчення української літератури), Г. Токмань (діалогічне прочитання художніх творів із екзистенціальною філософією), В. Шуляра (культурологічні та літературознавчі складові сучасного уроку української літератури), Т. Яценко (осмислення педагогічних та методичних проблем вивчення української літератури в широкому культурологічному контексті) та інших. У своїй сукупності ці наукові розвідки цілісно представляють шляхи реалізації проблеми. Водночас подальшого ґрунтовного розгляду потребує актуальна проблема реалізації культурологічного підходу на уроках української літератури засобами шкільного підручника.

Мета статті – розкрити дидактико-методичний потенціал оновленої програми з української літератури (2016) та чинних підручників української літератури для 7-8-х класів щодо вивчення усної народної творчості у мистецькому контексті як одного із чинників реалізації культурологічного підходу в сучасній шкільній літературній освіті.

Виклад основного матеріалу. Засадничі ідеї діяльнісного, особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів є ключовими для розвитку Нової української школи загалом і літературної

освіти зокрема. Реалізація поставлених оновленою програмою з української літератури завдань передбачає необхідність забезпечення формування в учнів як літературної, так і ключових компетентностей. У процесі реалізації культурологічного підходу на уроках української літератури неабиякого значення набуває ключова компетентність «Обізнаність та самовираження у сфері культури», яка передбачає формування в учнів необхідних умінь і ставлень [15].

Засадничі ідеї осучаснення змістового компонента чинної програми реалізовано в рекомендаційній рубриці «Мистецький контекст», яка акцентує на взаємозв'язках різних видів мистецтв (літератури, музики, образотворчого мистецтва, архітектури, театру, кіномистецтва тощо). На думку Д. Наливайка, шлях взаємозбагачення мистецтва є дуже продуктивним, що саме в цьому й «полягає найважливіший аспект взаємозв'язків та взаємовпливів художньої мови літератури з художньою мовою інших мистецтв» [11, с. 21].

Курс української літератури в основній школі структуровано за взаємопов'язаними тематично-проблемними блоками, серед яких важливе місце належить усній народній творчості. Наскрізно з 5-го по 9-й клас учні ознайомлюються з родами та видами українського фольклору. На нашу думку, вивчення фольклору на уроках української літератури в мистецькому контексті сприяє реалізації культурологічного підходу, передбачає творче застосування учителем різних форм і методів роботи з використанням творів мистецтва.

Так, відповідно до чинної програми в 7-му класі в розділі «Із пісенних скарбів» під час вивчення суспільно-побутових пісень, коломийок мистецький контекст представлено образотворчим (І. Айвазовський «Чумацька валка») і музичним мистецтвом М. Лисенка («Запорозький марш») [15, с. 41–42].

У 8-му класі в розділі «Усна народна творчість» учні ознайомлюються з українськими історичними піснями та піснями Марусі Чурай. Музичне мистецтво представлено арією Наталки «Віють вітри, віють буйні» з опери М. Лисенка «Наталка Полтавка», народною піснею «Засвіт встали козаченьки» (композитори М. Лисенко, Б. Лятошинський, Л. Ревуцький). Образотворче мистецтво презентовано репродукціями картин В. Маковського «Українська дівчина» та М. Пимоненка «Проводи козака». Під час ознайомлення з українськими народними думами учням запропоновано ознайомитись із кіномистецтвом (фільм «Поводир» (режисер О. Санін), мультфільм «Маруся Богуславка») та музичним мистецтвом (виконавська діяльність кобзарів та лірників, опера М. Лисенка «Маруся Богуславка»). Образотворче мистецтво представлено репродукціями картин художників (М. Деревус «Маруся

Богуславка», І. Айвазовський «Чорне море») [15, с. 51–52].

Використання в чинній програмі з української літератури мистецького контексту під час вивчення усної народної творчості сприятиме реалізації культурологічного підходу, що позначатиметься на оновленні навчального матеріалу, збагаченні його змісту, формуванні в дітей творчих здібностей.

Відповідно до оновленої програми навчальний матеріал чинних підручників структуровано на основі наскрізних культурологічних тем, культурологічний підхід у процесі вивчення української літератури послідовно реалізовано в методичному апараті, ілюстративному матеріалі підручників, тематично-стильовій різноманітності пропонуваніх для розгляду творів, які втілюють не лише предметні (літературні), а й ключові компетентності, а також впливають на формування емоційно-ціннісної сфери учнів.

Варто зазначити, що пропонувані у чинних підручниках мистецькі аналогії акцентують на міжмистецьких порівняннях, формують у дітей уміння співвідносити фольклор з іншими видами мистецтва, виховують у дітей гордість за свій талановитий народ, любов до рідних і Батьківщини, бажання і прагнення вивчати оригінальну творчість українського народу, відроджувати традиції наших предків, поважати і розуміти давні вірування праслов'ян.

У підручниках української літератури для 7-го класу на вимогу чинної програми в розділі «Із пісенних скарбів» розміщено суспільно-побутові пісні (козацькі, чумацькі, кріпацькі, солдатські, рекрутські, жовнірські, бурлацькі, наймитські, заробітчанські) та коломийки. Під час ознайомлення дітей із особливостями суспільно-побутової лірики, провідними мотивами пісень з метою кращого розуміння історичної епохи, явищ суспільного життя у підручниках з української літератури розміщено репродукції картини знаних українських художників (Ю. Брандт «Повернення переможців», В. Віхтинський «Кобзар», О. Скоп «Козак Мамай», О. Сластьонін «Проводи на Січ», М. Деревус «Козак» та «Прощання», Я. Чижевський «Чумаки», І. Сколоздра «Чумацький шлях»). Система поданих у чинних підручниках української літератури завдань і запитань спрямована на формування в дітей ключових компетентностей та емоційно-ціннісного ставлення, передбачає опрацювання представленого ілюстративного матеріалу, а саме: розгляд, аналіз картин, визначення відповідностей між різними видами мистецтв, обґрунтування власної позиції тощо [1; 7].

У підручнику української літератури для 7-го класу (автор – О. Авраменко) подано інформативну довідку про І. Айвазовського та репродукцію, як зазначено, його картини «Чумаки на від-

починку». Але слід зауважити, що тут допущено фактичну помилку, оскільки автором пропонуваної для розгляду репродукції є Я. Чижевський [1, с. 12].

Під час вивчення учням коломийок авторами чинних підручників запропоновано розглянути репродукції картин О. Губарева «Танок лісорубів», М. Романишина «Свято», Р. Федина та М. Федін «Гуцульські танці», О. Куриласа «Гуцульщина», А. Хомчик «Файне весілля» [1; 7]. Орієнтовних завдань і запитань щодо роботи над репродукціями картин художників авторами підручників, на жаль, не запропоновано. Лише в рубриці «Література в колі мистецтв» подано інформаційну довідку про значення пісні в житті японців та запропоновано учням улаштувати з однокласниками конкурс на найкраще знання пісень [7, с. 32].

У підручнику української літератури для 7-го класу (автор – О. Міщенко) мистецький контекст представлено образотворчим мистецтвом (С. Васильківський «Чумацький Ромоданівський шлях», М. Кочубей «Народні джерела. Чумацькі пісні», фотоколлаж зі збірника «Як зачую коломийку», С. Гебус-Баранецька «Танок гуцулів», О. Овчинникова «Троїсті музики», В. Кушнір «Трембітарі», Ф. Манайло «Танець біля вогню», Й. Бокшай «Бокораші»). Використання в підручнику рубрики «Творчі завдання» націлює дітей на виконання творчо-пошукової роботи в мережі Інтернет щодо знаходження репродукцій картин художників, присвячених історії українського козацтва та персоналіям гетьманів України [9]. Такі завдання, на нашу думку, формуватимуть у дітей уміння зіставляти розкриття теми в різних видах мистецтва, працювати в пошукових системах для отримання інформації тощо.

Отже, використання мистецького контексту на уроках української літератури в 7-му класі під час опрацювання жанрів фольклору сприятиме усвідомленню дітьми значення пісенної спадщини українців, розумінню відповідальності кожного за збереження духовних традицій народу для наступних поколінь, важливості відродження народної творчості в сьогоденні [15, с. 41–42].

У 8-му класі в розділі «Усна народна творчість» учні вивчають історичні пісні, пісні легендарної Марусі Чурай та думи. У пропонуваніх завданнях і запитаннях діти описують репродукції поданих у підручниках картин, визначають козацьку символіку, порівнюють образи козаків, діляться враженнями, висловлюють припущення щодо назв художніх полотен, порівнюють витвори українських художників, малюють словесний портрет Марусі Чурай на основі репродукції картини В. Маковського «Українська дівчина» тощо.

У підручнику української літератури для 8-го класу (автор – Л. Коваленко) в рубриці «Поміркуй над прочитаним» під час виконання

завдань дітям пропонується скористатися каналом YouTube і прослухати історичні пісні в різних музичних версіях, обрати варіант, який найбільш сподобався, пояснити свій вибір. У підручнику доцільно вміщено низку завдань, спрямованих на розвиток творчих здібностей дітей, наприклад: «Розгляньте репродукцію картини О. Мурашка «Похорони кошового». Проведіть паралель із піснею «Ой, Морозе, Морозенку». За змістом картини напишіть продовження пісні» [6, с. 22]. Така робота, на нашу думку, активізує самостійну діяльність дітей, спонукає їх до творчого самовираження у різних видах мистецтва.

У підручнику української літератури для 8-го класу (автор – О. Авраменко) також запропоновано завдання, які спрямовані на розвиток творчої уяви школярів, їх музичного слуху, наприклад: «Якби вам довелося покласти на музику слова пісень, то якими б вони були за ритмом, настроєм? Які музичні інструменти довелося б вам використати? Чи суттєво відрізнявся б музичний супровід до цих пісень? Якщо так, то чому?» [2]. Пропоновані запитання і завдання сприяють формуванню в дітей емоційно-ціннісного ставлення до сприйнятого, усвідомленню таких понять, як лицарство, сміливість, духовна сила, героїзм, а вдало проведені вчителем на уроці мистецькі аналогії виховуватимуть у дітей відповідні моральні якості.

Ознайомлення восьмикласників із кіномистецтвом, театральним та музичним мистецтвом відбувається під час вивчення дум та історичних пісень. Так, у підручнику української літератури для 8-го класу (автор – Л. Коваленко) в рубриці «Література в колі мистецтв» подано відомості про те, як героїчні сторінки Визвольної війни 1648–1654 рр. відображено в кіномистецтві («Богдан Хмельницький», режисер І. Савченко; «Богдан-Зиновій Хмельницький», режисер М. Мащенко; «Вогнем і мечем», режисер Єжи Гофман; «Гетьман», режисер В. Ямбурський; «Поводир», режисер і сценарист О. Санін); запропоновано переглянути балет «Маруся Богуславка» (композитори А. Свєтніков і М. Фоменко), прослухати кантату М. Вериківського «Дума про дівку-бранку» та підготувати повідомлення про те, як в художній літературі, образотворчому мистецтві та кінематографі втілено образ легендарної Марусі Богуславки. Пропоновані завдання сприяють розвитку умінь у дітей працювати із різними видами інформації, здійснювати пошуково-дослідницьку діяльність (знаходити, сприймати, аналізувати, оцінювати, зіставляти різноманітні факти та відомості тощо). Ознайомлення учнів із різними видами мистецтва наближує їх до розуміння синтезу фольклорних, художніх і музичних образів як потужних засобів втілення відповідних тем та ідей.

В аналізованому підручнику у мистецькому контексті вдало підібрані репродукції картин

українських художників (І. Рєпін «Запорожці пишуть листа турецькому султану», Ю. Брандт «Повернення козаків з походу», М. Пимоненко «Проводи козака», В. Ульянов «Маруся Чурай», М. Дерєгус «Маруся Богуславка», С. Якутович «Українське козацтво», О. Сластіон «Проводи на Січ», О. Мурашко «Похорони кошового», П. Андрусів «Козацькі загони в погоні за ворогом»), портрети козаків, гетьмана Богдана Хмельницького, кобзарів, ілюстрації музичних інструментів тощо [6].

Ознайомлення учнів із мистецтвом скульптури та архітектури України у чинних підручниках української літератури запропоновано низкою фотознімків (Троїцького собору Густинського монастиря, скульптури із меморіального комплексу Івана Сірка в с. Капулівка Дніпропетровської області, пам'ятника Залізняка та Гонти в Умані, Богдану Хмельницькому в Києві, Марусі Богуславці в Богуславі, народній пісні (Марусі Чурай) у Полтаві, меморіального музею Івана Козловського в Мар'янівці, пам'ятної дошки С. Морозовицькому на стінах Збаразького замку) [2; 6]. Діти можуть помилуватися архітектурними та скульптурними витворами, проте до переважної більшості поданих світлин автори підручників жодних запитань і завдань не пропонують.

Мистецький контекст підручника української літератури для 8-го класу (автор – О. Міщенко) представлено репродукціями картин українських художників (М. Маловський «Троїсті музики», Ю. Кучеренко «Сум», О. Тихий «Кошовий Сірко», А. Монастирський «Запорожець», М. Дерєгус «Портрет Богдана Хмельницького», І. Дубіш «Богдан Хмельницький біля Жовтих Вод», С. Караффа-Корбут «Максим Залізник», С. Прохоров «Українська дівчина», М. Дерєгус «Вітер», В. Касіян «Перебендя» та ін.), а також портретами кобзарів у виконанні українських художників та фотознімками із зображеннями сучасних виконавців, світлинами із вистав (фрагмент опери «Наталка Полтавка» М. Лисенка, що презентує театральне мистецтво). Розгляд репродукцій та відповіді на запитання в підручнику формують в учнів уміння проводити мистецькі аналогії, давати оцінку сприйнятому мистецькому явищу, доводити та обґрунтовувати власну позицію, вибір. Проте до окремих репродукцій картин художників, світлин запитань і завдань взагалі не подано.

Запитання і завдання рубрики «Творчі завдання» спрямовані на розвиток творчого мислення та уяви дітей, наприклад: підібрати музичні твори, які можна використати під час декламації (мелодекламації) дум; подумати над тим, чи сучасна рок-музика могла б звучати під час виконання дум, і якщо так, то яких сучасних рок-гуртів тощо [10].

Цікавою, на наш погляд, є рубрика «Літературно-мистецька вітальня» представлена статтею «Рідного краю натхненний співець», в якій діти дізнаються про видатного українського художника А. Монастирського, мають можливість помилуватися його роботами та проаналізувати подані в підручнику репродукції картин [10, с. 56].

Інформаційне наповнення та система запитань і завдань рубрик «Діалоги текстів» та «Мистецькі діалоги» в підручнику української літератури для 8-го класу (автор – О. Слоньовська) спрямовані на реалізацію мистецького контексту, формування загальнокультурної компетенції школярів, усвідомлення ними художньої літератури як важливого складника світового мистецтва. Тенденційно в рубриці «Мистецькі діалоги» запитання і завдання акцентовані на аналізі репродукцій картин художників. Варто відзначити, що жодна з поданих репродукцій картин, художніх фото, світлин епізодів театральних вистав тощо не залишена поза увагою автора підручника. У пропонованій рубриці учні дізнаються про художника, історію написання мистецького твору, історичні події, що лягли в основу шедевр живопису тощо. Інформативна довідка доповнюється запитаннями, спрямованими на розуміння дітьми мистецького витвору та його аналіз, а також на виконання завдань творчо-пошукового характеру. Наведемо конкретні приклади таких завдань: «У мережі Інтернет знайдіть картини інших художників, на яких відтворено битви або походи Хмельницького. Порівняйте картину, яка вам найбільше припала до серця, із репродукцією картини Я. Матейка «Богдан Хмельницький з Туган-Беем під Львовом» й поясніть, що спільного, а що відмінного в зображеннях художниками гетьмана» [14, с. 19]; «Створіть словесний портрет Устима Кармалюка, використовуючи картину В. Тропініна «Селянин з Поділля» і власну уяву» [14, с. 21].

У підручнику української літератури для 8-го класу (автори – В. Пахаренко, Н. Коваль) інформативна частина мистецького контексту подана у рубриці «Для допитливих». У зазначеній рубриці розміщено творчі завдання для самостійного трактування твору й розвитку додаткових здібностей учнів. Пропоновані завдання спрямовані на порівняння однієї теми в різних видах мистецтва, визначення спільного та відмінного, знаходження та прослуховування музичних композицій у класичному та сучасному виконанні тощо. У підручнику авторами використані репродукції картин, пропоновані чинною програмою з української літератури для 8-го класу, а також витвори інших художників, із якими, на думку авторів підручника, доцільно ознайомити дітей (наприклад, йдеться про народну картину «Козак Мамай», живописні полотна К. Білокур «Квіти за тином», Т. Гордової «Птахи, що летять» і «Тобі, з тобою і без тебе»

та інші). Також на сторінках підручника доцільно розміщено світлини скульптур, пам'ятників, меморіальних дошок, обелісків, які дають уявлення про архітектуру України. Ознайомлення із музичним мистецтвом здійснюється у формі творчо-пошукової роботи (знаходження в мережі Інтернет, прослуховування, висловлення вражень від почутого тощо) [12].

Цікавим, на наш погляд, щодо використання медіатехнологій є підручник української літератури для 8-го класу (автори – О. Борзенко, О. Лобусова) [3]. Методичний апарат підручника представлено відповідними рубриками, окремі з яких позначені додатково. Запитання і завдання, спрямовані на формування ключової компетентності «Обізнаність та самовираження у сфері культури», розміщено до різних рубрик: «Досліджуємо самостійно», «Запрошуємо до дискусії», «Порівнюємо твори різних видів мистецтв», «Читаємо виразно» та інші. Так, наприклад, у рубриці «Досліджуємо самостійно» учням пропонується розглянути ілюстрації, поміркувати, як у них унаочнюється зв'язок різних видів мистецтв, навести власні приклади; рубрика «Запрошуємо до дискусії» актуалізує творчо-пошукову діяльність школярів на електронному освітньому ресурсі interactive.ranok.com.ua (до прикладу, знайти і прослухати пісні, думи, балади у виконанні українських співаків, Національної капели бандуристів тощо); у рубриці «Виразно читаємо» учні відшукують зразки виразного читання художніх творів артистами. Пропонований електронний ресурс розміщено також до рубрики «Порівнюємо твори різних видів мистецтв», де діти за відповідними посиланнями знаходять репродукції картин українських художників, портрети, скульптурні зображення народних героїв, аналізують та порівнюють створені митцями образи, діляться почуттями, думками, враженнями. У зазначеній рубриці авторами підручника стисло викладено інформаційні матеріали, що стануть учням у нагоді під час опрацювання мистецьких шедеврів.

Мистецький контекст підручника представлено низкою репродукцій картин українських художників (Ф. Панко «Легенда про Петриківську вишню», невідомий художник «Козак-бандурист», А. Горська «Козак Мамай», М. Рачков «Українка», Д. Безперчий «Бандурист», М. Деревус «Маруся Богуславка» та інші), листівки А. Ждахи «Засвістали козаченьки», портретів (В. Тропінін «Портрет українця середніх років», невідомий художник «Портрет М. Залізняка», В. Гондуїс «Портрет Богдана Хмельницького» тощо), фото кобзаря О. Вересає з дружиною та Національної капели бандуристів України біля пам'ятника О. Вересає (с. Сокиринці).

Ознайомлення учнів зі скульптурним мистецтвом представлено фотозображенням пам'ят-

ників видатним українцям: Сіркові на його могилі (Г. Лебединська, Н. Брей, поблизу с. Капулівка), М. Залізняка (А. Кравченко, с. Медведівка; І. Гончар, с. Івківці), Марусі Богуславці (М. Короткевич, В. Богдановський, м. Богуслав). Розгляд та аналіз пропонованих світлин у мистецькому контексті підручника сприяє формуванню в учнів емоційно-ціннісного ставлення до навколишньої дійсності, виховує любов до Вітчизни, прагнення до гармонії та намір здійснювати вчинки, спонукувані бажанням утверджувати у житті загальнолюдські цінності.

Висновки і пропозиції. Вивчення фольклорних творів у культурологічному контексті на уроках української літератури в основній школі передбачає можливість акцентувати на їх національній специфіці, виявляти подібні або відмінні явища, розкривати фольклорні сюжети у творах мистецтва (живопис, кіно, музика, мультиплікація тощо). Дидактико-методичний потенціал рекомендаційної рубрики «Мистецький контекст», втілений у чинних підручниках української літератури для 7-го та 8-го класів, сприятиме розвитку в учнів предметних знань і вмінь, а також ключової компетентності «Обізнаність та самовираження у сфері культури».

Перспективу подальшої роботи вбачаємо в аналізі шкільних підручників української літератури для основної (9-й клас) та профільної школи (10-11 класи) на предмет використання рекомендаційної рубрики «Мистецький контекст» як дієвого засобу реалізації культурологічного підходу у шкільній літературній освіті.

Список використаної літератури:

1. Авраменко О.М. Українська література: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ, 2015. 288 с.
2. Авраменко О.М. Українська література: підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ, 2016. 256 с.
3. Борзенко О.І. Українська література: підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. Харків, 2016. 304 с.
4. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Жила С.О. Теорія і практика вивчення української літератури у взаємозв'язках із різними видами мистецтв у старших класах загальноосвітньої школи: монографія. Чернігів, 2004. 360 с.
6. Коваленко Л.Т. Українська література: підручник для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ, 2016. 299 с.
7. Коваленко Л.Т. Українська література: підручник для загальноосвіт. навч. закл. 7 кл. Київ, 2015. 272 с.
8. Концепція «Нова українська школа»: затв. Рішенням колегії МОН України від 27.10.2016 року. URL: <http://ru.osvita.ua>.
9. Міщенко О.І. Українська література: підручник для 7-го кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ, 2015. 264 с.
10. Міщенко О.І. Українська література: підручник для 8-го кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ, 2016. 272 с.
11. Наливайко Д. С. Взаємозв'язки і взаємодії літератури й інших видів мистецтв в аспекті компаративістики. Літературний дискурс: генезис, рецепція, інтерпретація (літературознавчий, культурологічний і методичний аспекти). Збірка матеріалів міжнародної конференції. Київ, 2003. С. 3–25.
12. Пахаренко В.І. Українська література: підручник для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ, 2016. 272 с.
13. Про освіту: Закон України від 05.06.2017 № 2145-19. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
14. Слоньовська О.В. Українська література: підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ, 2016. 352 с.
15. Українська література: 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів / Укладачі: Р.В. Мовчан, К.В. Таранік-Ткачук, М.П. Бондар, О.М. Івасюк та ін. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.htm>.
16. Яценко Т.О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): монографія. Київ, 2016. 360 с.

Hohol N. The problem of realization of culturological approach in Ukrainian literature school textbooks for 7-8 grades

The article deals with the problem of realization of culturological approach to the Ukrainian literature study in the basic school and ways of its implementation by means of a school textbook. It is focused on the theoretical and methodical aspects of the competency principles realization of school literary education in the context of Law of Ukraine "On Education" (2017), Concept of the New Ukrainian school (2016), State standard of the basic and complete secondary education (2011, 2013), Concept of the literary education (2011). In accordance with Recommendations of the European Parliament and the European Union Council "About basic competences throughout life" the perspectives and productivity of using the culturological approach as a conceptual basis for the modernization of school literary education content are determined. It is proved that the fundamental ideas of the culturological approach in the process of Ukrainian literature studying are consistently implemented in the Concept of the New Ukrainian school, in the valid program for comprehensive educational establishments

“Ukrainian literature: 5-9 Grades”, in the methodical apparatus, illustrative materials of the contemporary textbooks, thematic and style diversity of proposed works of art for the consideration. It is noted that the tasks set by the updated program on Ukrainian literature, provide for the need to ensure the formation of both literary and key competencies in schoolchildren. It is proved that the forming of pupils’ key competence “Awareness and selfexpression in the field of culture” at Ukrainian literature lessons will affect the children’s ability to understand works of art, to consider the works of art in the context of other types of arts, to develop their own artistic tastes, preferences, to identify yourself as a representative of a certain culture. The paper focuses on the importance of Ukrainian literature studying with the use of artistic dialogues, the rubric “Artistic context” in order to updating the content of the contemporary program and modern textbooks on Ukrainian literature for the basic school.

On the basis of analysis of the updated Ukrainian literature program and valid textbooks for 7-8 Grades in the part of folklore study, the principles of implementation the rubric “Artistic Context” are analyzed as an important mean of updating the program’s content and activating the competent approach in modern school literary education.

Key words: *culturological approach, Ukrainian literature, reader competence, key competences, awareness and selfexpression in the sphere of culture, school textbook, artistic context, folklore.*